

M. Trublaini was able to realize an ideological conception of artistic work, showing the greatness and beauty of marine nature and place of human in it.

Keywords: concept of childhood, the image of the sea, the archetype of water, the picture of the world of the child.

УДК 826.161.2

Третяк М.О.,
студентка,
Криворізький державний
педагогічний університет

ОБРАЗ МОРЯ У ТВОРАХ АВТОРІВ ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ

Образ моря здавна хвилював і заворожував уяву людини, цікавість завжди перемагала, і це змушувало найбільш відважних відправлятися в далеке та небезпечне плавання. Повертаючись, вони передавали із вуст-в-уста реальні історії, що перетворювалися в міфи і легенди, які обростали подробицями, фантазіями, у них з'являлися вимислені герої, чудовиська, добрі та злі духи [9, 4]. Сюжети героїчних міфів склалися протягом багатьох віків, відображаючи різноманітні історичні етапи розвитку суспільства – від винайдення людиною знарядь праці і приручення домашніх тварин до реальних історичних подій, існування яких підтверджується сучасними археологічними розкопками [5, 3].

Мета нашої статті – коротко розглянути твори авторів, які торкалися тематики морської стихії від давнини до нашого часу та визначити вплив і місце історичних процесів і подій на розвиток мариністики в літературі.

Саме в Давній Греції з її бурхливим розвитком економіки та торгівлі з'являються перші твори-описання морів. Найбільш відомим твором античності, який був присвячений у цілому загадковому Чорному морю та його географії, був "Періпл Понта Евксинського", складений відомим римським письменником і державним діячем Флавієм Арріаном у II ст. на основі більш ранніх джерел. Це одна з найстародавніших лоцій Чорного моря, що можна перекласти як "плавання навколо" [1, 3]. Віддалене від Греції Північне Причорномор'я елліни освоїли пізніше, ніж інші райони. Першими, згідно з переказами, сюди подорожували аргонавти, які здійснили повне небезпеки і втрат плавання. З часом такі подорожі стали регулярними. З VIII ст. до н.е. почалась так звана "Велика грецька колонізація", яка призвела до виникнення в VI ст. до н.е. багатьох поселень і міст Чорноморського узбережжя [1, 5].

Як вже зазначалося, освоєння берегів Чорного моря було пов'язано, за своєю суттю, з економічними факторами, що найповніше відображає становище грецьких полісів на той час. Проте давні автори пов'язують появу на цих територіях еллінів з перейменуванням Чорного моря із Понта Аксинського (Негостинного) в Понт Евксинський (Гостинне море). Очевидно, греки переосмислили місцеву назву,

яка походить від іранського “Акшайна” (чорний, темний), і дали їй свою назву “Аксин” [2, 8–9].

Відомий фессалонікський митрополит Євстафій, який жив у 2 половині XII ст., у своїх коментарях до “Землеопису” Діонісія так пояснює назви Чорного моря: “Евксин, незручний для плавання <...>. А Негостинним він називався чи від того, що немає островів <...>, чи із-за скіфів, варварів, які вбивали для жертв чужоземців” [2, 8].

Не менш виразними і цікавими є міфи та повір'я Егейського моря. Як повідомляє С. Фішер-Фабіан, у моряків Греції існує повір'я: коли в Егейському морі панує шторм, це демони глибин борються за душу Александра Великого. Тоді моряки, нахилиючись, намагаються заспокоїти демонів: “*Великий цар Александр все ще живе і править на Землі*” [8, 421]. У наш час, як і колись, Еллада непоривно пов'язана з морськими просторами. Вважається, що море може забирати погане і давати добре, це у свою чергу виражається у прислів'ях, що так люблять цитувати греки: “*Ο καλός ο καπετάνιος στη φουρτούνα φαίνεται*” (Доброго капітана під час шторму видно), або “*Κάνε το καλό και ρίξ' το στο γυαλό*” (Зроби добре і викинь це в море (забудь це)) [10].

За доби Середньовіччя інтерес в Європі до морської справи знову зростає. До цього призвело багато причин та передумов. Головними причинами були наступні:

- “жага золота” – через нестачу його у Європі: розвиток європейської торгівлі відчував гостру потребу в благородних металах;

- відкриття в науці, навігації, розвитку географічних знань, корабельному будівництві, де португальці та іспанці навчилися будувати досконалі кораблі – каравели – легкі, швидкохідні;

- у суспільстві закріпилась думка про шароподібність Землі.

І безпосередньою причиною підвищення уваги до морської справи було шукання нових шляхів до Китаю та Індії. На початку XV ст., коли йшов пошук нових географічних знань, серед вчених панувала невизначеність стосовно Атлантики, адже її широкі води викликали трепет і водночас цікавість. Здавалося, що вони оточують Світ подібно Хаосу, який здавався неосяжним і страшним [4, 6]. До винайдення компаса будь-який корабель міг втратити з поля зору берегові орієнтири старих континентів і бути винесеним у пустельні води Океану, тому такий корабель міг не повернутися і не донести відомості про таємниці Океану. Іноді Старого Світу досягав який-небудь предмет, що свідчив про невідомі землі за горизонтом, проте мало хто відважувався відправитися на пошуки цієї землі [4, 6].

Не дивно, що людину, яка відкрила для християнської цивілізації Заходу Новий Світ, звали грецьким ім'ям Христофор, тобто “Несучий Христа” [6, 40]. Імовірно тому саме Колумбу судилося відкрити нові шляхи. На даний час життю та подорожам великого мореплавця присвячено досить небагато творів та історичних праць, де ми можемо дізнатися про характер і вдачу першопроходця. Серед них можна виділити найбільш фундаментальну працю Вашингтона Ірвінга, який, зберігаючи чітку документованість та спираючись на особистого біографа Колумба Бартоломе Лас Касаса, передав образ генуезького мореплавця [4, 9].

У праці “Життя та подорожі Христофора Колумба” В. Ірвінг досить повно і ґрунтовно показує становище суспільства та непереборне прагнення людей до збагачення, особливо мореплавців. Автор згадує, що коли дослідники атлантичного узбережжя Африки зробили перші знахідки, інтерес до географії став ще більш прискіпливим і, перш за все, у людей, які були пов'язані з морем і морською торгівлею, насамперед, у генуезців. Саме цією обставиною і можна пояснити прагнення Колумба до космографії, що вплинуло на його всю подальшу долю [4, 11].

У даному творі Колумба зображено як людину, яка, з одного боку, була імпульсивною і водночас володіла підвищеною чуттєвістю, швидко реагувала на події та глибоко їх переживала [4, 594]. Хоча не можна виключати того, що таке стрімке прагнення оволодіти географічними науками було лише бажанням розбагатіти, що можна простежити у подальшій діяльності Христофора. За спогадами сина першовідкривача Фернандо, життя батька ніби було повністю просякнуте морем і морською справою. Якщо вірити свідченням Лас Касаса, перший морехідний досвід Христофор отримав у 14 років. А в перший справжній похід пішов в 1459 р. з метою повернення неапольської корони, коли Жан Анжуйський спорядив флотилію для рейду на Неаполь. Тут вперше у мореплавця проявилися здібності до експедиторства [4, 11–13].

У наступні століття тема мореплавства не зникає. Особливо актуальною вона стає наприкінці XVIII ст. – в середині XIX ст. Це було пов'язано з історичними подіями і процесами, які відбувалися у Європі:

– наполеонівські війни, звідки вийшло багато мариністів військової справи (особливо це стосується Англії та Франції);

– колоніальна система, яка “вражала” цілі континенти, а також справжня суть капіталістичної дійсності та її згубний вплив на мораль людей.

Одним із таких письменників, який висвітлює військово-морську тематику, є Вісенте Ріва Паласіо (1852–1896) та його твір “Пірати Мексиканської затоки”. Автор торкається життя вільних корсарів, які боролися за своє місце у суспільстві та тих, хто кинув виклик іспанській колоніальній системі [7, 4]. У романі показано велич духу морських розбійників, які були змушені стати корсарами.

Проблеми боротьби людини і стихії розглядає у своєму творі “Трудівники моря” Віктор Гюґо, твір якого був написаний в 1866 р. У цьому романі автор показує, що у людській праці є наснага, здатна приборкати цю та інші стихії, і людина може лише пристосуватись до них, але змінити їй їх не дано [3, 411–412].

Тематикою морської стихії в різний час цікавилось багато письменників, усі вони торкалися різних сторін проблематики, проте їх об'єднувало лише одне – захоплення морем та його загадковість.

Влучно у свій час про Чорне море озвався Геродот: “Із всіх морів воно за своєю природою найбільш дивовижне” [1, 5]. Тоді можна було б перефразувати цей вислів і зробити його більш точним: “З усіх стихій морська – найбільш дивовижна за своєю природою”.

Таким чином, образ моря здавна заворожував уяву людини. Його описували багато авторів від давнини до сучасності. Серед них можна назвати Арріана, В. Ірвінга, Б. Лас Касаса, В. Гюго, В.Р. Паласіо. Всі вони зверталися до різних аспектів морської тематики, проте їх об'єднує єдина проблема – боротьби людини і стихії. Особливо вона набуває своєї актуальності в ХХІ ст., тому, на нашу думку, напрямок мариністики в художній літературі має **перспективи** подальшого розвитку.

Література

1. Агбунгов М. В. Античная лоция Черного моря / М. В. Агбунов. – М. : Наука, 1987. – 156 с.
2. Агбунов М. В. Загадки Понта Эвксинского (античная география Северо-Западного Причерноморья) / М. В. Агбунов ; [отв. ред. И. Т. Кругликова]. – М. : Мысль, 1985. – 160 с.
3. Гюго В. Трудівники моря : роман / В. Гюго ; [пер. з франц., післямова, примітки С. А. Пінчука ; худ. Ю. Золотов]. – К. : Молодь, 1985. – 416 с.
4. Ирвинг Вашингтон. Жизнь и путешествия Христофора Колумба / Вашингтон Ирвинг. – Х. : Око, 1992. – 608 с.
5. Кун Н. А. Легенды и мифы Древней Греции / Н. А. Кун. – Симферополь : Реноме, 2001., ЧП "Свитовод". – 408 с.
6. Мельников Л. Чудесное плавание Х. Колумба / Л. Мельников // Наука и религия. – 2003. – № 10. – С. 40–43.
7. Паласио Висенте Рива. Пираты мексиканского залива : роман / Висенте Рива Паласио ; [пер. с исп.]. – Волгоград : Ниж. – Волж. кн. изд-во, 1992. – 416 с.
8. Панин Н. Александр / Н. Панин. – М. : Эксмо, 2005. – 448 с.
9. Петрова Э. Б. Озябшие в Тавриде боги : северное Причерноморье в античных мифах и легендах / Э. Б. Петрова. – Симферополь : Бизнес-Информ, 1994. – 120 с.
10. Погабало О. В. Учим греческий язык без учителя / О. В. Погабало, А. В. Ивашко, В. Н. Кателло. – Донецк : ООО "БАО", 2006. – 288 с.

Анотація

У статті пропонується коротко розглянути твори авторів, які торкалися тематики морської стихії від давнини до нашого часу. Розглядається твір античності "Періпл Понта Евксинського", складений відомим римським письменником і державним діячем Флавієм Арріаном. Розглядається фундаментальна праця В. Ірвінга "Життя та подорожі Христофора Колумба". Одним з письменників, який висвітлює військово-морську тематику, є В.Р. Паласіо та його твір "Пірати Мексиканської затоки". Проблеми боротьби людини і стихії розглядає у своєму творі "Трудівники моря" і Віктор Гюго.

Ключові слова: періпл, Понт Евксинський, Флавій Арріан, В. Ірвінг, В.Р. Паласіо, В. Гюго.

Анотация

В статье предлагается кратко рассмотреть труды авторов, которые обращались к тематике морской стихии от древности до нашего времени. Рассматривается труд античности "Перипл Понта Эвксинского", составленный известным римским писателем и государственным деятелем Флавием Аррианом. Рассматривается сочинение В. Ирвинга "Жизнь и путешествия Христофора Колумба". Одним из писателей, который раскрывает военно-морскую тематику, является В.Р. Паласио и его труд "Пираты Мексиканского залива". Проблемы борьбы человека и стихии рассматривает в своем сочинении "Работники моря" и Виктор Гюго.

Ключевые слова: перипл, Понт Эвксинский, Флавий Арриан, В. Ирвинг, В.Р. Паласио, В. Гюго.

Summary

In this article is processed consider short the works of authors, who handled to subject of naval element from ancient times to our age. The paper presents the work of ancient "Peripl of Pont Euxinskiy", which was wrote a famous roman writer and political public man of Flaviy Arrian. Also paper presents the work of W. Irwing "Life and voyages of Khristofor Kolumb". One of the writers which uncovers military naval subject is V.R. Palasio and his work "Pirates of Mexican gulf". The problems of struggle the man and the element considers in his work "The Workers of Sea" and Victor Yugo too.

Keywords: peripl, Pont Euxinskiy, Flaviy Arrian, W. Irwing, V.R. Palasio, V. Yugo.

УДК 82:355:353

Бортнік Ж.І.,
асистент,
Луцький інститут розвитку людини
Університету "Україна"

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ТЕМАТИКИ В П'ЄСІ Є. ГРИШКОВЦЯ "ДРЕДНОУТИ"

Образ моря та зображення людей морської професії мають давню історію. Ця тема розвивається, з'являються нові мотиви, з кожним новим поколінням переосмислюється та доповнюється непросте співіснування двох стихій – стихії моря та стихії людської душі.

На межі ХХ–ХХІ ст. радянська ідеологізована культура звільнила місце маскультурі з домінуванням розважальної функції. Сучасні письменники знаходяться у пошуку нових способів та прийомів для запобігання дегуманізації суспільства та розпаду в людській свідомості тих моральних принципів та якостей, які формувалися й завдяки творам про море та людей морської професії.

У монодрамах "Как я съел собаку" та "Дредноуты" сучасний російський драматург Є. Гришковець крізь призму військово-морської тематики намагається звернутися до проблем свого покоління, пов'язаних із втратою орієнтирів у сучасному нестабільному світі та кризою самоідентифікації особистості. Автор шукає нові форми організації діалогу з читачем, намагається нівелювати негативні впливи маскультури на формування світогляду покоління.

Є. Гришковець став особливим явищем у сучасному мистецтві. Він двічі був лауреатом театральної премії "Золота маска", літературних премій "Антибукер", "Книга року" (2004 рік). Автор не боїться експериментів, спростовує своєю творчістю загальноприйняті підходи до драматичних жанрів. П. Вайль вважає твори цього автора настільки самобутніми, що зазначає: "Гришковець – це не прізвище письменника, а назва жанру" [3, 4]. На сторінках журналу "Огонёк" О. Рюміна порівнює Гришковця за його багатогранність з творцями епохи Відродження [9]. В. Гуга у статті "Теплое поколение Г" безапеляційно стверджує, що "гришковецкая литература" – продовження того підліткового спілкування, яке не вимагає якості" [4]. А.Б. Покой, називає свою статтю "Против гришковечности", вважаючи захоплення творчістю Гришковця – хворобливою "тягою до комфортного безчасів'я" [8].